

ФОРСАЙТ-ПРОЕКТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Вербіцька І. І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Чортків, Україна*

Гончар Г. П.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету
м. Чортків, Україна*

Процеси становлення української державності та формування соціально-економічного розвитку відбуваються паралельно, однак не завжди узгоджено та ефективно. Вже на перших етапах побудови української держави за орієнтири було визнано економічну незалежність, домінування соціальних цінностей при ринкових механізмах господарювання, демократизм в управлінні, основоположний інститут приватної власності. Однак конкретні механізми реалізації таких напрямів розвитку не завжди були чітко окреслені та ефективно впроваджені.

У значній мірі невідпрацьованість механізмів реалізації державної політики відображається на формуванні національного та регіональних ринках. Саме це і зумовлює необхідність розвитку економіки України, виходячи з об'єктивних принципів передбачати хоча б приблизні сценарії майбутніх подій на короткостроковий та довгостроковий періоди. У світі жорсткої конкуренції це необхідно для побудови групи сценаріїв і формування раціональної та менш помилкової стратегії розвитку як окремих кластерів економіки України, так і

економіки в цілому.

Для формування бачення можливої майбутньої економіки розглянемо необхідність використання методології форсайту (передбачення) [1; 3; 5]. Ця методологія надає можливість представити майбутнє, яке не може бути інтерпретоване як звичайне продовження минулого, оскільки це майбутнє набуває принципово нового змісту, форм і структур.

Основними факторами поширення цієї методології є нові умови економічного росту: глобалізація економіки і наукової сфери, зростаюча конкуренція на ринках новітніх технологій, обмеженість державних бюджетів, а також криза світової фінансової системи. Кожна країна застосовує цю методологію до своїх умов і цілей, адаптує цей підхід з врахуванням національних інтересів, використовуючи різні методики прогнозування [2, с. 12]

Синтез генетичного і телеологічного підходів до прогнозування, що доповнюють один одного у розробці раціональних варіантів регіонального розвитку, є основою для застосування форсайта (з англ. “Foresight” - передбачення, погляд в майбутнє), який в сучасних умовах економіки визнаний одним з ефективних методів регулювання і управління стійким розвитком [4, с. 108].

Але це не “прогноз” (forecast) в сенсі вгадування майбутнього, часто він визначається факторами, на які не здатні вплинути особи, які приймають рішення. Форсайт виходить з варіантів можливого майбутнього, яке може наступити при виконанні певних умов: правильного визначення сценаріїв розвитку, досягнення консенсусу щодо вибору того чи іншого бажаного сценарію, вжитих заходів по його реалізації. Тобто, форсайт – це методологія, яка включає і прогнозування, і програмування розвитку. Слід зазначити, що методологія форсайт увібрала в себе біля двадцяти експертних методів. При цьому відбувається їх постійне вдосконалення, відпрацювання прийомів і процедур, що забезпечує підвищення обґрунтованості передбачення перспектив науково-технічного та соціально-економічного розвитку. Основний вектор

розвитку методології спрямований на більш активне і цілеспрямоване використання знань експертів, яких залучають в даних проектах. Зазвичай в кожному з форсайт-проектів застосовується комбінація різних методів, в числі яких експертні панелі, метод Дельфі (опитування експертів в два етапи), SWOT-аналіз, мозкова атака, побудова сценаріїв, технологічні дорожні карти, дерева релевантності, аналіз взаємодій та ін., щоб врахувати всі можливі варіанти і отримати повну картину залучається, як правило, велика кількість експертів.

У сучасній науці і практиці питання тлумачення форсайта є дискусійним. На нашу думку, форсайт – один з інструментів попереджувального управління розвитком економічних систем, що інтегрує алгоритми різних методів прогнозування, технології програмування із загальними підходами до управління стратегічними напрямками розвитку держави та її регіонів для забезпечення стійкості цього розвитку, заснований на колективних оцінках різних соціальних груп, що сприяють реалізації сталого розвитку. У основному, під потенціалом розуміють засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані та використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення завдання; можливості окремої особи, регіону, держави, суспільства в певній галузі.

На сьогоднішній день методологія форсайта починає активно застосовуватися на різних рівнях. При цьому основною перевагою даної методології в порівнянні з традиційними підходами є орієнтація на залучення всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів), що дозволяє не тільки максимально врахувати всі важливі аспекти розглянутих проблем, а й узгоджувати позиції по знаходженню взаємоприйнятних шляхів їх вирішення. У методологічному плані основним результатом застосування форсайта має стати узгодження провідними групами інтересів регіону уявлення про майбутнє на основі наукових прогнозів і визначених пріоритетних потреб. Отже, в методології форсайта можна виділити два основних аспекти:

1. Змістовний;

Форсайт – це сценарне прогнозування соціально-економічного розвитку, яке визначає можливі варіанти розвитку економіки, промисловості, суспільства в перспективі, метою якого є створення бажаного майбутнього і визначення стратегій щодо його досягнення.

2. Організаційно-процедурний.

Форсайт – процес, який залучає всіх стейкхолдерів: громадські організації, промислові підприємства, дослідні центри, неурядові фонди і т.д.

У процесі управління сталим регіональним розвитком цінність застосування форсайта полягає в методологічно правильному з'єднанні зазначених аспектів, які будуть забезпечувати координацію і підвищення якості прийнятих рішень, прискорення спільних дій, тобто здійснюватиметься вплив на майбутнє задля досягнення довгострокових цілей.

Технології і підходи, які використовуються для розробки форсайт-проектів, залежать від характеру завдань. Вони варіюються в залежності від цілей дослідження, організаторів проекту, місцевих традицій, досвіду проведення форсайта в регіоні і т.д. Наразі не існує уніфікованої технології розробки та реалізації регіональних форсайт-проектів. У зв'язку з цим пропонуємо авторський алгоритм розробки і реалізації форсайт-проектів регіонального розвитку, засновану на загальних принципах застосування форсайта, синтезі прогнозування та програмування розвитку (рис. 1):

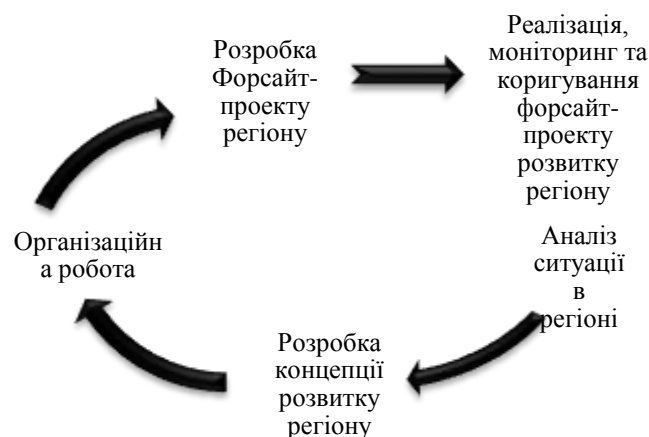

Рис. 1. Алгоритм розробки та реалізації регіональних форсайт-проектів*

* Джерело: власна розробка автора

На наш погляд, форсайт необхідний для вибору стратегії і згодом здійснення макроекономічного прогнозу впливу змін на соціально-економічні показники розвитку регіону, а в подальшому і країни. Тобто, реалізація регіонального форсайт-проекту є актуальною для України в умовах глобалізації економіки, і особливо в кризовий період, виникає необхідність застосування форсайта не тільки в регіональному напрямку для депресивних територій, але і в стратегічному плануванні економічного розвитку держави в цілому. Глобальна фінансова криза показала, що для формування та своєчасного коригування стратегічних альтернатив розвитку країни, необхідна нова система прийняття рішень на всіх рівнях, що буде управляти змінами та мотивувати їх.

Список використаних джерел:

1. Аткиссон А. Как устойчивое развитие может изменить мир / А. Аткиссон. – М. : БИНОМ; Лаборатория знаний, 2012. – 456 с.
2. Брыкин А. Опыт применения форсайта как инструмента государственно-частного партнерства в области стратегического развития экономики // А. Брыкин, В. Шумаев. – РИСК. – 2009. – № 4. – С.12-18.
3. Згуровский М. З. Системный Анализ. Проблемы, методология, приложения / М. З. Згуровский, Н. Д. Панкратова. – Киев : Наук. думка, 2011. – 727 с.
4. Федулова Л. І. Форсайт: сучасна методологія технологічного прогнозування / Л. І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 3. – С. 106-120.
5. Regional Baltic Sea countries expression of the global Agenda 21 adopted by the United Nations “Earth Summit” [Electronic resource]. – Access link: <http://www.baltic21.org/>